

10. Загальне поняття безплідності. URL: <http://emed.org.ua/vagitnist-i-pologi/121-zhinoche-bezpliddja>.

11. Коментар до статті 155 «Статеві зносини з особою яка не досягла статевої зрілості». URL: <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/153.php>.

12. Вирок Дзержинського міського суду Донецької області від 21 жовтня 2013 року (справа № 225/3371/13-к). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/34537723>.

УДК 343.2

АНДРОСОВИЧ Л.Г.

ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ: СУЧАСНИЙ ЕТАП ТА ТЕНДЕНЦІЇ

Сучасний стан розвитку світової економіки характеризується як надзвичайно ризикований. Дослідження причин порушень рівноваги та економічної стабільності у світі дозволяє зробити висновок про значну роль організованої злочинності у фінансовій системі як національній загрози. За останні дванадцять років фактично не сталося істотних зрушень протидії організованій злочинності у фінансовій системі. Тому у статті здійснено аналіз поглядів вітчизняних та зарубіжних дослідників на проблеми у фінансовій системі в Україні. Аналізуються наукові дослідження зазначеної проблематики, окреслюються питання, які вивчалися наукою. Спираючись на наукові здобутки попередників, автор висвітлює ті аспекти, що залишилися поза межами досліджень і потребують вирішення. Обґрунтовано необхідність подальших наукових пошуків ефективних концепцій протидії організованої злочинності у фінансовій системі на основі комплексного підходу.

Ключові слова: історіографія, стан наукової розробки проблеми, організована злочинність, фінансова система, державна безпека.

Современное состояние развития мировой экономики характеризуется как чрезвычайно рискованное. Исследование причин нарушений равновесия и экономической стабильности в мире позволяет сделать вывод о значительной роли организованной преступности в финансовой системе как национальной угрозе. За последние двенадцать пять лет фактически не произошло существенных сдвигов противодействия организованной преступности в финансовой системе. Поэтому в статье осуществлен анализ взглядов отечественных и зарубежных исследователей на проблемы в финансовой системе в Украине. Анализируются научные исследования указанной проблематики, определяются вопросы, которые изучались наукой. Опираясь на научные достижения предшественников, автор освещает те аспекты, которые остались за пределами исследований и требуют решения. Обоснована необходимость дальнейших научных поисков эффективных концепций противодействия организованной преступности в финансовой системе на основе комплексного подхода.

Ключевые слова: историография, состояние научной разработки проблемы, организованная преступность, финансовая система, государственная безопасность.

The current state of development of the world economy is characterized as high-risk. The study of the causes of equilibrium and economic stability in the world suggests a significant role of organized crime in the financial system as a national threat. In the past twelve years, there has actually been no major shift in the fight against organized crime in the financial system. Therefore, the article analyzes the views of domestic and foreign researchers on problems in the financial system in Ukraine. The scientific researches of the mentioned problem are analyzed, the questions which were studied by science are outlined. Relying on the scientific achievements of predecessors, the author highlights those aspects that remain beyond the bounds of research and need to be addressed. The necessity of further scientific researches of effective concepts of counteraction to organized crime in the financial system based on the integrated approach is substantiated.

Key words: *historiography, state of scientific development of the problem, organized crime, financial system, state security.*

Постановка проблеми. Сучасна організована злочинність як чинник політичної та економічної нестабільності у суспільстві становить пряму загрозу національній безпеці держави. Проникаючи в органи законодавчої влади і державного управління, у правоохоронні та судові установи, організована злочинність поширює свої інтереси, посягаючи на цілий комплекс найбільш значущих соціальних цінностей, таких як життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека людини, економічна стабільність, публічна безпека і порядок тощо. Соціально-політична та економічна ситуація в Україні створює підґрунтя для активізації діяльності організованих злочинних угруповань [1, с. 192].

Рисами організованої злочинності, що викликають особливе занепокоєння, є посилення її впливу на економіку та суспільство, до того ж суттєві зміни відбуваються у структурі злочинності, що набуває все більш організованого характеру та ознак транснаціональної, стає глобальною проблемою для світового цивілізованого суспільства. На межі століть майже всюди у світі представники державних структур, зокрема правоохоронних органів, а також наукових кіл і правозахисних організацій відносять транснаціональну організовану злочинність до найбільш небезпечних загроз національній безпеці та міжнародному співтовариству [2, с. 6].

Аналіз останніх досліджень. Проблемні питання запобігання, виявлення, розкриття та розслідування організованої злочинності у фінансовій сфері комплексно досліджували у своїх працях І. М. Даньшин, О.М. Джужа, В.М. Дрьомін, А.П. Закалюк, О.М. Костенко, М.В. Корнієнко, О.М. Литвинов, Т.В. Мельничук, Н.Є. Міняйло, С.В. Савченко, Є.Д. Скулиш, В.В. Сташис, Т.І. Серватко, Т.І. Качка, В.О. Туляков, М.І. Хавронюк, В.І. Шакун. Водночас в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій протидія організованій злочинності у фінансовій сфері потребує нових підходів як в теоретичному, так і в практичному значенні.

Означену тезу підтверджують результати опитування працівників оперативних підрозділів ДЗЕ НП України, відповідно до якого основними причинами неефективної протидії організованої злочинності у фінансовій сфері є: залучення організованими злочинними угрупованнями до злочинної діяльності спеціалістів з ІТ – 87%; економістів – 78%, інших висококваліфікованих спеціалістів – 68%; корумпованими зв'язками з органами влади – 81%; інше – 59%.

Попри це, як справедливо зазначають окремі дослідники, однією із причин цієї ситуації з організованою злочинністю є недостатня наукова розробка проблеми, відсутність ясних уявлень про стратегію й ідеологію боротьби із цим явищем [3, с. 58].

У цьому контексті С.О. Павленко слушно зазначає: наукове пізнання предмета будь-якої галузі юридичних знань, зокрема такої проблематики, як організована злочинність у фінансовій системі, неможливе без урахування історичного досвіду. Він дає змогу виявити найбільш дієві напрями протидії злочинності, з одного боку, й уникнути застосування в майбутньому тих, що не виправдали себе, – з іншого [4, с. 36].

Ми погоджуємось з думкою М.В. Проценка [5, с. 8], що концепція організованої злочинності та боротьби з нею формувалася зусиллями дослідників різних галузей юридичної науки і тому в ній можуть бути виділені кілька аспектів: кримінологічний, кримінально-правовий, кримінально-процесуальний, криміналістичний.

Тому під час проведення наукових досліджень у тій чи іншій галузі знань названі аспекти повинні враховуватися – потрібно зважати як на зв'язок між ними, так і на відмінності.

З огляду на таке, метою статті є аналіз наукової літератури вітчизняних та зарубіжних вчених з проблем протидії організованій злочинності у фінансовій сфері у різні історичні періоди.

Постановка завдань. 1. Дослідити результати досліджень радянських вчених щодо проблем протидії організованої злочинності у фінансовій сфері.

2. Визначити стан наукової розробки проблем протидії організованій злочинності у фінансовій сфері вчених незалежної України.

3. Проаналізувати напрацювання зарубіжних вчених з даної проблематики.

Виклад основного матеріалу. Розпочинаючи наше дослідження, слід навести історичні витоки організованої злочинності у фінансовій сфері. Передусім слід зазначити, що фінансово-економічна організована злочинність формується як самостійне протиправне явище ще у колишньому СРСР. На підтвердження цього доцільно навести резонансні справи на кшталт узбецької «бавовняної» (1985 – 1988 рр.) або справи так званої «рибної» мафії. Злочинний намір отримання надприбутків був визначальним та, відповідно, був обраний спосіб їх отримання – порушення встановленого порядку економічної діяльності та залучення корумпованих зв'язків [6, с. 92].

Попри це, у радянські часи, до 1980-х рр., з ідеологічних міркувань наявність організованої злочинності категорично заперечувалась. Висновок про її існування було зроблено лише на початку позаминулого десятиліття співробітниками НДІ МВС СРСР та Омської школи МВС [7, с. 4]. Але й тоді матеріали цих досліджень були глибоко засекречені й відомі тільки керівництву радянської держави. Відкрито ця тема почала обговорюватися вже наприкінці 1980-х рр., у період перебудови. У 1987–1988 рр. з'явилися перші публікації з цієї проблематики [8; 9].

Науковим підґрунтям вивчення проблем протидії організованій злочинності у фінансовій сфері за часів колишнього СРСР слугували такі праці:

– І.Н. Даньшина «До питання особи злочинця. Проблеми соціалістичної законності» (1980 р.) [10];

– А. Волобуєва «Теоретичні проблеми вивчення організованої злочинності» (1988 р.) [11];

– А.М. Яковлева «Соціологія економічної злочинності» (1988 р.) [12];

– М.О. Ніколаєва «Про проблеми боротьби з організованою злочинністю» (1988 р.) [9];

– Ю.М. Антоняна «Організована злочинність та боротьба з нею» (1989 р.) [13].

Особливої уваги заслуговує монографічне дослідження А.М. Яковлева, в якому вперше надано поняття економічної злочинності, що включає в себе розкрадання, випуск нестандартної, некомплектної продукції тощо. Також в роботі автором встановлено, що розвиток економічної злочинності безпосередньо залежить від неефективного управління в господарській сфері. Зроблено висновок про те, що успішна боротьба зі злочинністю в сфері економіки неможлива без радикальної перебудови механізму управління народним господарством [12].

Попри це, офіційно факт існування організованої злочинності в СРСР було визнано лише у 1989 р. на Другому з'їзді народних депутатів СРСР. Відтоді було визначено два напрями розвитку організованої злочинності. Перший охоплює заборонені види діяльності («загальнокримінальні» злочини), другий – участь організованих злочинних угруповань у легальній економіці [14, с. 51–52].

Водночас проведені дослідження окремих науковців [15] свідчать про те, що корупція та організована злочинність в СРСР була невіддільною частиною й умовою функціонування тіньової економіки, соціального розшарування суспільства й однією з причин деградації економічного й політичного життя. Особливо приголомшливих масштабів це суспільно-небезпечне явище набуло за правління Л. Брежнєва, зокрема за період його перебування на посаді глави держави щорічний приріст національного доходу країни знизився з 9 до 2,6%, а промислове виробництво – із 7,3 до 2,8% [15, с. 24].

Отже, підсумовуючи викладене, доходимо висновку, що за часів СРСР проблема протидії організованій злочинності, зокрема і в фінансовій сфері, майже не досліджувалась, а факт її існування взагалі заперечувався керівництвом держави, оскільки цей елемент існував у провладних верхівках держави.

Після розпаду СРСР вчені незалежної України значно розширили концептуальні підходи щодо протидії організованій злочинності у фінансовій сфері з урахуванням розвитку кількісних та якісних еволюційних змін організованої злочинності. Зокрема цікавими в цьому аспекті є роботи таких вчених-криминологів:

– В.О. Білецького «Криминологічна характеристика та профілактика злочинів у сфері зовнішньоекономічної діяльності» (1998 р.) [16];

– В.М. Поповича «Економіко-криминологічна теорія детінізації економіки» (2002р.) [17];

– М.В. Корнієнка «Організована злочинність в Україні: сучасний стан, криминологічна характеристика, заходи протидії» (2004 р.) [18];

- Т.В. Мельничука «Організовані форми злочинної діяльності у зовнішньоекономічній сфері: кримінологічне дослідження»(2004 р.) [19];
- В.В. Пивоваров «Податкова і кредитно-фінансова злочинність: кримінологічна характеристика та попередження»(2003 р.) [20];
- М.Л. Давиденко «Незаконне підприємництво: кримінологічне дослідження» (2004 р.) [21];
- О.Г. Кальмана «Злочинність у сфері економіки України: теоретичні та прикладні проблеми попередження» (2004 р.) [22];
- С.О. Лук'яненка «Кримінологічна характеристика злочинів у кредитно-фінансовій системі та їх запобігання в Україні» (2006 р.) [23];
- О.О. Титаренка «Проблеми боротьби з економічними злочинами у вугільній промисловості (кримінологічний аспект)» (2006 р.) [24];
- Ю.А. Комісарчук «Детінізація економічних відносин в Україні (кримінально-правове та кримінологічне забезпечення)» (2006р.) [25];
- Ю.О. Левченка «Запобігання злочинам, що вчиняються у нафтогазовому комплексі України» (2008р.) [26];
- А.М. Бойка «Теорія детермінації економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки» (2009 р.) [27];
- П.М. Коваленка «Запобігання шахрайству на фінансових ринках у біржовій торгівлі» (2005 р.) [28];
- О.Ю. Шостко «Теоретичні та прикладні проблеми протидії організованій злочинності в європейських країнах» (2010 р.) [29];
- А.М. Бойка «Теорія детермінації економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки» (2010р.) [30];
- І.В. Маслія «Інституційний механізм протидії криміналізації економіки: кримінологічне дослідження» (2015 р.) [31];
- О.О. Дудорова, Т.М. Тертиченко «Протидія відмиванню «брудного» майна: європейські стандарти та кримінальний кодекс України (2015 р.) [32];
- Г.П. Жаровської «Теорія та практика кримінологічного забезпечення протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні» (2018 р.) [33];
- А.А. Вознюка «Кримінальна відповідальність за створення злочинних об'єднань та участь у них» (2018 р.) [34].

На особливу увагу заслуговує робота Т.В. Мельничука на тему: «Організовані форми злочинної діяльності у зовнішньоекономічній сфері: кримінологічне дослідження»(2009 р.) [19]. У дисертації обґрунтовано низку положень, висновків, рекомендацій, що мають теоретичне і практичне значення. Зокрема, здійснено класифікацію учасників організованої злочинної діяльності у зовнішньоекономічній сфері. З'ясувалося, що у переважній більшості вони мають досвід здійснення або забезпечення господарських операцій, орієнтованих на зовнішній ринок. Порівняно з іншими видами економічної злочинності, активну участь у зовнішньоекономічній злочинній діяльності беруть колишні громадяни України та іноземці. Характер ролі у складі злочинного формування та типологічні особливості учасників обумовлені цільовою спрямованістю злочинної діяльності; «режимом» здійснення у зовнішньоекономічній сфері у певному регіоні (форма, вид зовнішньоекономічних операцій та посадове становище особи); наявністю злочинного досвіду та професійних навичок; ступенем активності злочинної діяльності.

Вагомою подією в кримінологічному дослідженні організованої злочинності стало докторське дисертаційне дослідження О.Ю. Шостко на тему «Теоретичні та прикладні проблеми протидії організованій злочинності в європейських країнах» (2010 р.) [29]. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше на монографічному рівні комплексно досліджено загальнотеоретичні і прикладні проблеми протидії організованій злочинності в європейських країнах, які не знайшли відбиття у вітчизняній науці дотепер. В дисертаційному дослідженні шляхом зіставлення з'ясовано специфічні риси організованої злочинності в європейських країнах і заходи протидії, сформоване нове кримінологічне знання, збільшені та поглиблені наявні теоретичні знання щодо феномену організованої злочинності й запобіжних заходів. Особливо вагоме значення цього дослідження полягає в тому, що вчений на основі досвіду окремих країн Європи пропонує запровадження адміністративного підходу. Його сутність полягає в тому, що розробляються такі превентивні заходи, які спрямовані на недопущення зловживань управлінськими діями (ліцензування, отримання субсидій, дозволів, проведення тендерів) та здатні упере-

дживати дії, що можуть сприяти злочинній діяльності. Місцеві або центральні органи влади (адміністрації) можуть використовувати свої повноваження, реагуючи на порушення або незаконні дії за допомогою впровадження адміністративних санкцій (особливі правила реєстрації, ліцензування), тим самим запобігаючи застосуванню адміністративних інструментів організованими злочинними спільнотами з метою зменшення можливостей для вчинення злочинів, упереджуючи участь організованих груп у легальній діяльності (відсіювання заявок та дозволів, виключення з тендерів) [29].

Великий внесок у вирішення проблем запобігання економічній злочинності зробив І.В. Маслій, який у своїй кандидатській дисертації «Інституційний механізм протидії криміналізації економіки: криминологічне дослідження» (2015 р.) [31] надав характеристики злочинності у фінансовому секторі економіки, організованих форм злочинної діяльності та корупційної злочинності у сфері економіки. Визначив зміст організованої економічної злочинності, як нелегальний, тобто такий, що знаходиться поза законом, соціального інституту, що відкрито змагається з легальними державними інститутами, що є його сутністю і загальносуспільною небезпекою для економіки країни. Також автором виокремлено криминогенні фактори криміналізації економіки, зокрема: протиріччя у сфері економіки; трансформація політичного середовища у бік «комерціалізації»; ситуативність організаційних перетворень на державному рівні; зубожіння населення України та різке зростання кількості населення, яке живе за межею бідності.

Зроблено висновок про те, що серед заходів координаційної протидії криміналізації економіки пріоритет надано заходам, які передбачають використання інформаційних ресурсів, їх накопичення, обробку, аналіз, обмін інформацією, що обумовлено активним розвитком інформаційного простору та побудовою інформаційного (постіндустріального) суспільства, активною інформатизацією фінансово-економічної сфери [31].

Значний позитивний внесок у дослідження проблем запобігання злочинності у сфері економіки України зробила В.В. Фінчук. У своїй роботі «Криминологічна характеристика та запобігання злочинам у сфері паливно-енергетичного комплексу України» (2017 р.) [35] вона обґрунтувала наступні характеристики та тенденції злочинності у сфері ПЕК: високий рівень латентності; переважаюча корислива спрямованість злочинності; вчинення злочинів у групі; сезонний характер (значне підвищення злочинності у зимовий період); урбанізація злочинності; симбіоз економічних та організованих форм злочинності, залучення юридичних осіб; різномірівна корупція як злочин і спосіб досягнення злочинної мети. Для покращення спеціально-криминологічного запобігання злочинності в ПЕК України: запропоновано розробити та ввести в дію Положення про взаємодію правоохоронних, правозастосовних та спеціальних уповноважених державних органів України щодо запобігання злочинності у сфері ПЕК України; зроблено висновок щодо проведення спільних перевірок та виїздів, проведення міжвідомчих нарад та науково-практичних семінарів з розробленням і втіленням в життя конкретних заходів; акцентовано увагу на взаємному обміні інформацією, проведенні спільних заходів щодо розкриття злочинів у ПЕК. Крім того, правоохоронні органи повинні координувати зусилля під час проведення профілактичних заходів та самостійно розроблювати схеми такої взаємодії у процесі реалізації заходів запобігання злочинам на об'єктах паливно-енергетичного комплексу України.

Також важливе значення мають наукові дослідження присвячені вивченню проблем розслідування та розкриття організованої злочинності у фінансовій сфері. Зокрема на монографічному рівні в оперативно-розшуковій діяльності дану проблематику розглядали: В.І. Василюк, Я.В. Василевич, С.А. Вязмікін, І.М. Купранець, В.П. Матвієнко, І.А. Мозоль та інші.

Окремі криміналістичні аспекти розслідування організованої злочинності у фінансовій сфері розглядали:

– С.С. Чернявський «Методика розслідування злочинів у сфері банківського кредитування» (2001 р.) [36];

– О.М. Курман «Методика розслідування шахрайств з фінансовими ресурсами» (2002 р.) [37];

– В.Ю. Шепітько «Розслідування злочинів у сфері господарської діяльності» (2006 р.) [38];

– Т.В. Охрімчук «Криминалістична характеристика шахрайств з фінансовими ресурсами та основні напрями розслідування» (2011 р.) [39];

Важливе значення для формування загальних основ протидії організованій злочинності у фінансовій системі має кандидатська дисертація С.С. Чернявського [36, с. 49–53], (захищена в 2001 р.), в якій досліджено чинники, що зумовлюють кримінальну ситуацію в банківській сфері: щорічне збільшення кількості злочинів у банківській сфері та розмірів заподіяної ними шкоди;

поступова концентрація кримінальних інтересів у банківському секторі на використанні цих установ для організації значного витоку незаконно здобутих капіталів за кордон з їх подальшою легалізацією («відмиванням»); високий ступінь латентності банківських злочинів; тенденція до поступового зростання корупції, організованої злочинної діяльності із банківською злочинністю; труднощі та перешкоди виявлення та розслідування банківських злочинів.

Значний внесок у протидію економічної злочинності зробила О.В. Тильчик, яка у докторській дисертації «Адміністративно-правове забезпечення протидії тінзації економіки: теорія і практика» (2018 р.), здійснила аналіз вимог міжнародних організацій у напрямках боротьби з корупцією, організованою злочинністю, легалізацією (відмиванням) коштів, отриманих незаконним шляхом, які в сукупності складають основні напрями протидії тінзації економіки в розвинених країнах світу. Досліджено основні механізми здійснення фінансового контролю за доходами протиправного походження в Німеччині, Італії, Японії та США, у яких рівень тіньової економіки найнижчий. Встановлено, що в більшості розвинених країн про фінансову операцію, яка перевищує нормативно визначену суму повідомляють усі суб'єкти підприємницької діяльності. Наголошено на необхідності вдосконалення системи фінансового моніторингу та фінансового контролю, оскільки констатується низька ефективність таких заходів через прогалини механізму їх здійснення в реаліях вітчизняної правової системи. З'ясовано, що однією з основних проблем, яка підлягає вирішенню, є забезпечення ефективності використання інформації, отриманої від реалізації наведених заходів за двома відносно самостійними напрямами: визначення ступеня загрози тінзації економіки; запобігання, припинення, викриття та доказування правопорушень у сфері економіки. Окрему увагу приділено проблематиці вилучення доходів, отриманих злочинним шляхом, з урахуванням позитивних зарубіжних практик [40, с. 19].

Окремі питання стосовно проблеми протидії організованій злочинності у фінансовій сфері, було висвітлено вітчизняними вченими у наукових статтях, навчальних посібниках та методичних рекомендаціях фахівців у галузі криміналістики, оперативно-розшукової діяльності, кримінального права, кримінології та юридичної психології, які стосуються проблематики нашого дослідження. Наприклад, це розробки З.С. Варналія (2014 р.) [41], Л.М. Ігнатова (2014 р.) [42], О.М. Вишневської (2015 р.) [43], О.М. Головченка (2015 р.) [44], В.В. Корнієнка (2017 р.) [45], В.Г. Севрука (2017 р.) [46], Г.П. Жаровської (2018 р.) [47], Є.В. Дубаліна (2018 р.) [48].

Серед останніх публікацій вітчизняних вчених слід відзначити методичні рекомендації С.С. Чернявського, О.Є. Користіна та В.А. Некрасова «Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні» (2017). Методичні рекомендації містять систематизований матеріал щодо визначення місця фінансових розслідувань у правоохоронній діяльності. Розкрито ключові засади методики розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Проаналізовано практику використання інструментарію та процедур вилучення злочинних доходів [49].

Також заслуговують на увагу публікації з цієї проблематики вчених країн СНД С.В. Петрова (2017) [50] та К.А. Ісаєва (2017) [51]. Зокрема, цінність цих робіт полягає в тому, що в них висвітлюються основні напрями протидії організованій злочинності в фінансовій сфері в країнах СНД та Європейського союзу.

Грунтовний аналіз цих робіт надав змогу здійснити порівняльний аналіз протидії організованої злочинності в фінансовій сфері в країнах СНД та Європейського союзу. Зокрема, зроблено висновок про те, що на відміну від країн СНД, в країнах Євросоюзу протидія організованій злочинності у фінансовій сфері є більш ефективною, оскільки правоохоронні органи цих країн мають можливість використовувати більш новітні інформаційно-аналітичні бази, сучасні технології тощо, а законодавство цих країн містить кращий механізм регулювання протидії цьому явищу.

Водночас, як слушно наголошують окремі дослідники, організована злочинність країн СНД характеризується наявністю жорсткого кодексу кримінальних традицій (спеціальних правил поведінки), а також винятковим рівнем закритості і конспіративності, ключовим елементом якої є «злодії в законі» [52, с. 74].

Серед іноземних досліджень заслуговують на увагу дослідження: Б. Алана «Організація злочинів у Нью-Йорку 1930–1950» (1980 р.) [53]; А. Нікола «Організована економічна злочинність: роль інформаційних технологій» (2000 р.) [54]; Д. Мехта «Економічна злочинність у глобалізованому суспільстві: її вплив на економічний розвиток держави» (2004 р.) [55]; В. Данієля «Організована злочинність та регіональний розвиток» (2009 р.) [56]; Ш. Фрідріха «Оборот організованої злочинності та відмивання грошей: деякі попередні емпіричні висновки» (2010 р.) [57]; М. Фінклей «Організована злочинність у Сполучених Штатах» (2010 р.) [58]; Ф. Шнайде-

ра «Організована злочинність та відмивання грошей: деякі попередні емпіричні дані» (2010 р.) [59]; Б. Рафакелла «Організована злочинність, відмивання грошей та легальна економіка: теорія та моделювання» (2011 р.) [60]; Р. Аббата «Судова статистика про організовану злочинність» (2011 р.) [61]; П. Піноті «Економічні витрати на організовану злочинність: докази з Південної Італії» (2012 р.) [62].

Серед останніх публікацій зарубіжних вчених слід відзначити роботи: Г. Бароне «Вплив організованої злочинності на державні фонди» (2013 р.) [63]; Н. Моніка «Проблеми використання інформаційних технологій під час боротьби з економічними злочинами» (2013 р.) [64]; С. Роуз-Акермана «Корупція, організована злочинність та відмивання грошей» (2013 р.) [65]; Г. Ардізі «Відмивання грошей як злочин у фінансовому секторі: новий підхід до кількісної оцінки із застосуванням до Італії» (2014 р.) [66].

У наукових роботах зазначається про те, що організована злочинність у фінансовій сфері з розвитком сучасних технологій характеризується підвищеною латентністю, оскільки під час злочинної діяльності лідери організованих злочинних угруповань залучають висококваліфікованих спеціалістів ІТ.

На особливу увагу серед зарубіжних вчених заслуговує монографія Т. Холла «Економічні регіони організованої злочинності» (2018 р.) [67]. В монографії автор акцентує увагу на тому, що комплексне дослідження економічної організованої злочинності не можливе без вивчення таких її основних складників, як: кіберзлочинність, корупція, торгівля людьми, контрабанда наркотиків, відмивання грошей, фінансування тероризму, екологічна злочинність тощо. В дослідженні наголошується, що вивчення географічного розташування держави або її окремих територій може сприяти виробленню як тактичних, так і стратегічних напрямів протидії організованій злочинності як на регіональному, так і національному рівнях.

Водночас, узагальнюючи науковий доробок українських вчених, які комплексно вивчали питання щодо протидії організованій злочинності у фінансовій сфері в Україні, доходимо висновку, що цьому питанню приділено недостатньо уваги. Нині в практичній діяльності означеного напрямку існує низка питань. Так, з огляду на результати опитування респондентів, визначено, що стан наукової розробленості протидії організованій злочинності у фінансовій сфері потребує удосконалення шляхом визначення поняттєво-категоріального апарату організованої злочинності у фінансовій сфері (72%), дослідження організованої злочинності у фінансовій сфері як криминологічного явища (68%), інше (63%). Визначальним для України в зазначеному контексті виступає саме вивчення зарубіжного досвіду зарубіжних країн, які досягли успіху у даній сфері – 87% опитаних.

Отже, підсумовуючи викладене, можна дійти **висновку**, що наведені точки зору та підходи до розгляду сутності проблематики організованої злочинності у фінансовій системі як загрози державній безпеці окреслюють основне коло минулих та сучасних підходів, як вітчизняних вчених, так і зарубіжних щодо подолання даної проблеми. Проте, незважаючи на досить активний розвиток цих досліджень, вони, на наш погляд, ще не повною мірою сприяють розробленню дієвих заходів протидії організованій злочинності у фінансовій системі. Тому на сьогодні залишається нагальною потреба в подальшому науковому пошуку ефективних механізмів протидії цьому негативному явищу.

Список використаних джерел:

1. Федосова О.В. Шляхи вдосконалення державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю. О.В. Федосова, Ю.О. Михайлова. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Вип. 6, том 2. С. 190–195.
2. Вербенський М.Г. Транснаціональна злочинність: монографія; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпропетровськ: Ліра ЛТД, 2009. 356 с.
3. Момонтенко Т.Д. Організована злочинність у сучасному світі: характеристика та тенденції розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 1. Том. 3. С. 57–61.
4. Павленко С.О. Військова тактика античного світу як передумова становлення та розвитку сучасної оперативної-розшукової тактики. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2018. № 1 (106). С. 36–46.
5. Проценко М.В. Особливості розслідування злочинів, вчинених організованими групами, у криміналістичній методиці: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза». Х., 2008. 20 с.

6. Медведєв В. С. Психологія злочинної діяльності: навч. посіб. К.: Атіка, 2012. 204 с.
7. Организованная преступность. Проблемы, дискуссии, предложения. «Круглый стол» издательства «Юридическая литература» / под ред. А.И. Долговой, С.В. Дьякова. М., 1989.
8. Гуров А. От эмоций к фактам. Социалистическая законность. 1988. № 10. С. 33–36.
9. Николаев Н. О проблемах борьбы с организованной преступностью. Социалистическая законность. 1988. № 6. С. 33–35.
10. Даньшин И.Н. К вопросу о личности преступника. Проблемы социалистической законности. 1980. Вып. 6. С. 117–126.
11. Волобуєв А. Теоретичні проблеми вивчення організованої злочинності. Рад. держава і право. 1988. № 5.
12. Яковлев А.М. Социология экономической преступности. М., 1988.
13. Антонян Ю.М., Пахомов В.Д. Организованная преступность и борьба с ней. Советское государство и право 1989. №7. С. 65–74.
14. Гриб В.Г. Организованная преступность: различные подходы к ее пониманию. В.Г. Гриб, В.Д. Ларичев, А.И. Федотов. Государство и право. 2000. № 1. С. 48–53.
15. Клімова С.М. Організація запобігання та протидії корупції в Україні: навч. посіб. С.М. Клімова, Т.В. Ковальова. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. 200 с.
16. Білецький В.О. Кримінологічна характеристика та профілактика злочинів у сфері зовнішньоекономічної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право»; Одес. держ. юрид. акад. Одеса, 1999. 18 с.
17. Попович В.М. Економіко-кримінологічна теорія детінізації економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Попович Володимир Михайлович ; Нац. акад. внутр. справи. – К., 2002. – 38 с.
18. Корнієнко М. В. Організована злочинність в Україні: сучасний стан, кримінологічна характеристика, заходи протидії - К.: Фонд Юрнаук АПС, - 2004 р. 299 с.
19. Мельничук Т.В. Організовані форми злочинної діяльності у зовнішньоекономічній сфері: кримінологічне дослідження автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Т.В. Мельничук. – О., 2009. – 20 с.
20. Пивоваров В.В. Податкова і кредитно-фінансова злочинність: кримінологічна характеристика та попередження автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / В.В. Пивоваров. – Х., 2003. – 20 с.
21. Давиденко М. Л. Незаконне підприємництво: кримінологічне дослідження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Давиденко Михайло Леонідович ; Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2004. – 16 с.
22. Кальман О. Г. Злочинність у сфері економіки України: теоретичні та прикладні проблеми попередження: автореф. дис. на здобуття ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право»; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Х., 2004. 41 с.
23. Лук'яненко С.О. Кримінологічна характеристика злочинів у кредитно-фінансовій системі та їх запобігання в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право»; Київ. нац. ун-т внутр. справ. К., 2006. 19 с.
24. Титаренко О.О. Проблеми боротьби з економічними злочинами у вугільній промисловості (кримінологічний аспект): дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Д., 2006. 275 с.
25. Комісарчук Ю.А. Детінізація економічних відносин в Україні (кримінально-правове та кримінологічне забезпечення): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Київ, 2006. 22 с.
26. Левченко Ю.О. Запобігання злочинам, що вчиняються у нафтогазовому комплексі України. Дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.08. Київський націон. ун-т внутр. справ. Київ, 2008. 293с.
27. Бойко А.М. Теорія детермінації економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2009. 492 с.

28. Коваленко П.М. Запобігання шахрайству на фінансових ринках у біржовій торгівлі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». К., 2005. 20 с.
29. Шостко О.Ю. Теоретичні та прикладні проблеми протидії організованій злочинності в європейських країнах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Х., 2010. 37 с.
30. Бойко А.М. Детермінація економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки (теоретико-кримінологічне дослідження): моногр. Л.: Вид. центр Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка, 2008. 380 с.
31. Маслій І.В. Інституційний механізм протидії криміналізації економіки: кримінологічне дослідження: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. О., 2015. 20 с.
32. Дудоров О.О., Тертиченко Т.М. Протидія відмиванню «брудного» майна: європейські стандарти та Кримінальний кодекс України: монографія. К.: Ваіте, 2015. 392 с.
33. Жаровська Г.П. Теорія та практика кримінологічного забезпечення протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». К., 2018. 20 с.
34. Вознюк А.А. Кримінальна відповідальність за створення злочинних об'єднань та участь у них: монографія. Київ: ФОП Маслаков, 2018. 928 с.
35. Фінчук В.В. Інституційний механізм протидії криміналізації економіки: кримінологічне дослідження : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / В.В. Фінчук. К., 2017. 225 с.
36. Чернявський С.С. Методика розслідування злочинів у сфері банківського кредитування: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09; Національна академія внутрішніх справ України. К., 2001. 309 с.
37. Курман О.В. Методика розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «кримінальний процес та криміналістика ; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» 2002. 20 с.
38. Розслідування злочинів у сфері господарської діяльності: окремі криміналістичні методики: монографія. В. Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель та інші; за ред. В.Ю. Шепітько Х.: Право, 2006. 624с.
39. Охрімчук Т.В. Криміналістична характеристика шахрайств з фінансовими ресурсами та основні напрями розслідування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. К., 2011. 20 с.
40. Тильчик О.В. Адміністративно-правове забезпечення протидії тонізації економіки: теорія і практика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.В. Тильчик. – І., 2018. – 20 с.
41. Варналій З.С. Теоретичні засади детінізації економіки України. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2014. Вип. 1. С. 46–53.
42. Ігнатов Л.М. Тіньова економіка України. Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. 2014. № 1. С. 62–66.
43. Вишневська О.М., Синякова А.В. Тінізація і гарантування економічної безпеки. Економіка та управління національним господарством. 2016. Вип. 13. С. 110–112.
44. Головченко О.М. Трансформація поняття «тіньова економіка» в економічних дослідженнях. Часопис економічних реформ. 2015. Вип. 2(18). С. 12–15.
45. Корнієнко В.В. Розвиток криміналістичних знань про економічну злочинність у сфері банківської діяльності/В.В. Корнієнко// Вісник ХНУВС. – 2017. – № 2 (77). – С. 63 – 73.
46. Севрук В.Г. Протидія Національної поліції України злочинам, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі / В.Г. Севрук // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 2 (252). – С. 288-293.
47. Жаровська Г.П. Основні моделі транснаціональних злочинних організацій / Г.П. Жаровська// Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2018 . – № 1(15). – С. 49 – 60.
48. Дубаліна Є.В. Протидія тінізації економіки та підвищення ефективності фіскальної служби /Є.В. Дубаліна // Право і суспільство. – 2018. – 3. – С. 237 – 242.
49. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні [Текст] : метод. рек. / [С. С.Чернявський, О. Є. Користін, В. А. Некрасов та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. – 164 с.

50. Петров С.В. Организованная преступность современной Европы: состояние и тенденции развития. С.В. Петров, А.В. Креховец. Проблемы правоохранительной деятельности. – 2017. 3. С. 26–29.
51. Исаева К.А. Некоторые аспекты комплексной характеристики криминальной деятельности организованной преступности в сфере экономики стран СНГ на современном этапе. К.А. Исаева, Л.Н. Камалов, Ж.Ш. Шимеева. Противодействие преступности. 2017. 11(132). С. 123–132.
52. Павленко С.О. Шляхи удосконалення правового регулювання протидії особам, віднесеним до категорії «злочинів у законі» в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Вип. 6. Том 3. С. 73–79.
53. Block, Alan A. (1980) *East Side – West Side. Organizing Crime in New York 1930-1950*. Cardiff: University College Cardiff Press.
54. Andrea Di Nicola and Alessandro Scartezzini *When economic crime becomes organized: the role of information technologies. A case study in Current Issue in Criminal Justice*. Journal of the Institute of Criminology, University of Sidney, faculty of Law, Vol. 11, n. 3, March 2000).
55. Deepa Mehta (2004). *Economic Crime in a Globalizing Society: Its Impact on The Sound Development of The State - An Indian Perspective* paper presented on the 126th International Senior Seminar Visiting Experts ‘Papers pp. 71-84.
56. Daniele, V. “Organized Crime and Regional Development. A Review of the Italian Case.” *Trends in Organized Crime* 12 (2009): 211–234. doi:10.1007/s12117-009-9079-8.
57. Schneider, Friedrich. (2010) “Turnover of Organized Crime and Money Laundering: Some Preliminary Empirical Findings”, *Public Choice*, 144(3), 473-486.
58. *Organized Crime in the United States: Trends and Issues for Congress* Kristin M. Finklea Analyst in Domestic Security December 22, 2010.
59. Friedrich Schneider *Turnover of organized crime and money laundering: some preliminary empirical findings* September 2010, Volume 144, Issue 3–4, pp 473–486.
60. Barone, Raffaella, and Donato Masciandaro. (2011) “Organized crime, money laundering and legal economy: theory and simulations”, *European Journal of Law Economics*, 32(1), 115-142.
61. Abbate, R., and A. P. M. Mirto. “Le statistiche giudiziarie sulla criminalità organizzata.” In *Alleanze nell’ombra*, edited by Sciarone, 95–124. Rome: Donzelli, 2011.
62. Pinotti, P. *The Economic Costs of Organized Crime: Evidence from Southern Italy*. Roma: Banca d’Italia, Working Papers, no. 868, April, 2012.
63. Barone, G., and G. Narciso. *The Effect of Organized Crime on Public Funds*. Roma: Banca d’Italia, Working Papers, no. 916, 2013.
64. Monica N. Agu *Challenges of Using Information Technology To Combat Economic Crime*. *African Journal of Computing & ICT*. – 2013 Vol 6. No. 4. Pp 31-36.
65. Rose-Ackerman S., Palifka B.J. (2018) *Corruption, Organized Crime, and Money Laundering*. In: Basu K., Cordella T. (eds) *Institutions, Governance and the Control of Corruption*. International Economic Association Series. Palgrave Macmillan, Cham.
66. Ardizzi, G., C. Petraglia, M. Piacenza, F. Schneider, and G. Turati. “Money Laundering as a Crime in the Financial Sector: A New Approach to Quantitative Assessment, with an Application to Italy.” *Journal of Money, Credit and Banking* 46, no. 8, Dec. (2014): 1555–1590. doi:10.1111/jmcb.12159.
67. *The economic geographies of organized crime* / Tim Hall. Description: New York [2018] Classification: LCC HV6441. H35 2108 | DDC 364. 106-ds23 LC record available at <https://lccn.iog.gov/2017039047>.